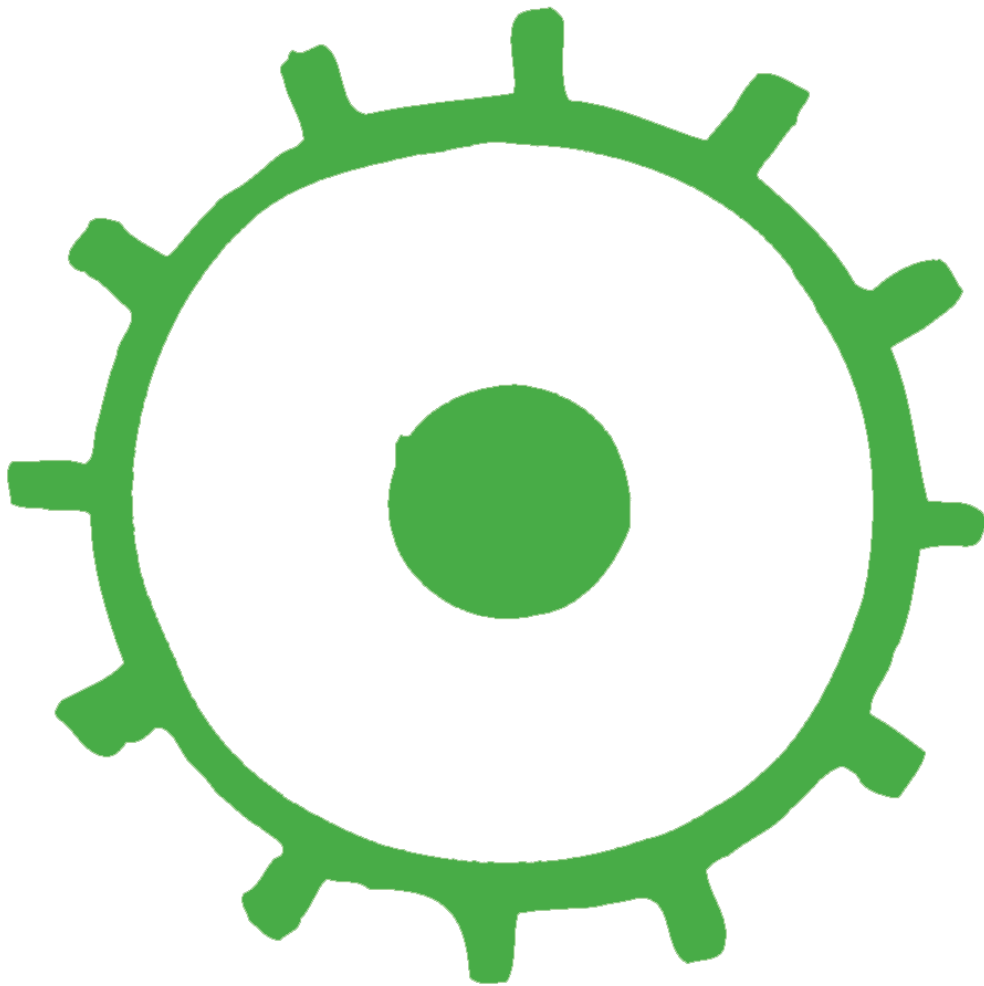

Ålands fredsinstitut

www.peace.ax

Forskningsprogram 2010-2014

Forskningsprogram för Ålands fredsinstitut 2010 – 2014

Godkänt av styrelsen den 16 januari 2010

Bakgrund och vision

Ålands fredsinstitut är en politiskt och religiöst obunden stiftelse som grundades 1992. Stiftelsens ändamål är att främja och stödja såväl praktisk verksamhet som forskning rörande freds- och konfliktfrågor i vid bemärkelse, med utgångspunkt från Åland och dess särställning. Ålands fredsinstitut ingår i flera nätverk av organisationer och institutioner som arbetar med närliggande frågor. Institutet har konsultativ status inom FN:s ekonomiska och sociala råd, ECOSOC.

Ålands fredsinstututs verksamhet riktar sig till en bred målgrupp, både på Åland, i Finland och Norden och internationellt. Forsknings- och utredningsverksamheten rör således förhållandena på Åland såväl som nordiska och internationella frågeställningar. Ålands fredsinstitut vill främja ålänningarnas internationella kontakter och kunskap om folkrätt och EU-rätt, internationella relationer och mänsklig säkerhet. Institutet vill även bidra till utvecklingen av kunskap, analys och diskussion rörande det egna samhället. Fredsinstitutet vill även tillgodose behovet av djupare diskussion och forskning om bl.a. självstyrelser, minoriteter, säkerhet och frågor rörande Östersjöregionen och Europautvecklingen, d.v.s. ämnen av stor vikt för Åland och närregionen.

Institutets styrelse fattar övergripande beslut om verksamheten medan forskarrådet ansvarar för den vetenskapliga inriktningen. Enligt fredsinstitutets stadgar består forskarrådet av minst tre sakkunniga. Forskarrådets mandatperiod är två år. Fredsinstitutets direktör leder forskningsverksamheten och fungerar som sekreterare för forskarrådet.

För den internationella målgruppen strävar Ålands fredsinstitut att tillmötesgå behovet av kunskap och information om samt analys av Ålands ställning och av Ålandsexemplet, såsom en inspirations- och referenspunkt i konflikt- och medlingssituationer, speciellt i anslutning till frågor om minoriteter och självstyrelseformer. Kompetensen inom detta område används till rådgivning, informationsspridning och annan medverkan i internationell konflikthantering. Även här finns en koppling mellan teoretisk och praktisk verksamhet.

Fredsinstitutets forskning bedrivs med stark medvetenhet om tre grundläggande perspektiv:

- Forskningen, liksom fredsinstitutets verksamhet som helhet, ska bidra till konfliktlösning och konfliktförebyggande;
- Åland, Norden och Östersjöområdet utgör givna och centrala referenspunkter både för forskningen och för fredsinstitutets verksamhet som helhet. I forskningen kan dock exempel hämtas även från andra regioner i världen, i synnerhet vad gäller Ålandsexemplets relevans;
- Forskningen, i likhet med den praktiska verksamheten, sker med medveten reflektion kring genusfrågornas betydelse i samtliga tre sakområden (säkerhet, självstyrelse, minoriteter) och om vikten av stärkande av kvinnors ställning.

Målgruppen och verksamheten kan översiktligt indelas i fyra olika kategorier, enligt nedanstående illustration.

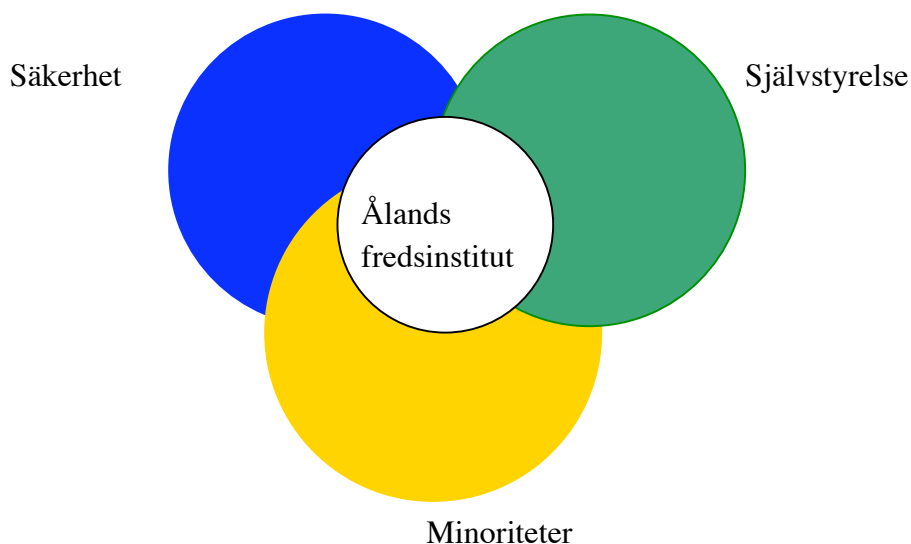
	Lokal verksamhet	Internationell verksamhet
Praktisk verksamhet	1	2
Vetenskaplig/teoretisk verksamhet	3	4

Dessa fyra inriktningar och målgrupper är inte isolerade från varandra. Målsättningen är att verksamheter och projekt ska överspanna de fyra kategorierna när så är möjligt. Fredsinstitutet har under senare år arbetat aktivt med att förstärka den vetenskapliga grunden för, och analysen av, den praktiska verksamheten och samtidigt att vetenskapligt analysera frågor om säkerhet, självstyrelser och minoriteter..

Ålands fredsinstituts olika verksamhetsområden skapar en enhet med freden som mål. Forskningens övergripande syfte är härmed att verka för en kunskapsfördjupning som bidrar till en fredlig samhällsutveckling. Forskningsverksamheten stöds och kompletteras genom Institutets andra verksamhetsområden, i synnerhet utbildnings-, seminarie- och informationsinsatserna.

Forskningens tre sakområden

Fredsinstitutets ursprungliga idé om att verka inom överlappningsfältet mellan säkerhet, självstyrelsearrangemang och minoritetsskydd är fortsatt vetenskapligt relevant och viktig. En optisk framställning av dessa överlappande sakområden ges nedan.

Säkerhet. Fredsinstitutets arbete med säkerhetsfrågor rör frågor både om militär säkerhet och om mänsklig och social säkerhet. Ålands demilitarisering och neutralisering är fortfarande i behov av analys och bevakning i ljuset av nya säkerhetspolitiska situationer och i ljuset av det europeiska, nordiska och multilaterala säkerhetssamarbetet. Demilitariseringen tillkom redan 1856, men neutraliseringen, d.v.s. förbudet mot krigshandlingar inom eller mot åländskt territorium under krigstid, tillkom senare och har analyserats och diskuterats i mindre grad. Det är tydligt att bekämpningen av terrorism får effekter för nu gällande säkerhetsbegrepp och -uppfattningar, samt för den redan från tidigare oklara distinktionen mellan fred och krig. Etniska konflikter, som ofta är interna, förekommer både inom den i vid bemärkelse europeiska kontinenten och i övriga världen. Kopplingen mellan identitetsfrågor, inklusive religion, och konflikt kommer sannolikt att bestå och förstärkas i framtiden.

Självstyrelse. Territoriella och icke-territoriella självstyrelsearrangemang fortsätter att utvecklas inom ramen för den konstanta spänningen mellan centrum och periferi. I Norden har vi dels de självstyrande områdena, dvs. Åland, Grönland och Färöarna, dels viss självstyrelse för samerna i angelägenheter som rör dem och deras traditionella territorier. I Europa fortsätter regionaliseringen, decentraliseringen och självstyrelsefrågorna att diskuteras och utvecklas i många länder, samtidigt som vi också ser tendenser mot ökad nationalism. I många av dessa

arrangemang kombineras den politiska självstyrelsen med olika former av stöd och rättsligt skydd för språk och identitet. Självstyrelsen betraktas både som ett nätverk av institutioner, och som en process med dynamik, riktning och aktörer som samverkar. Europeiska unionens subsidiaritetsprincip kan förväntas utvecklas bl.a. till följd av Lissabonfördragets ikraftträdande i kombination med den fortsatta diskussionen om ”medborgarnas Europa”. Regionernas roll i det europeiska och nordiska samarbetet förtjänar härmed närmare analys.

Minoriteter Frågan om kulturella minoriteters deltagande i de demokratiska beslutsprocesserna är en av de mest brännande frågorna efter andra världskriget och i synnerhet efter 70- och 80-talets identitetsrörelser världen över. För Norden är den huvudsakliga frågeställningen hur vi kan förena ett egalitärt, välfärdssamhälle med ett erkännande av kulturell identitet och stöd för språk och kultur. Hur toleranta kan vi vara gentemot dem som förespråkar andra levnadssätt än våra egna? Hur kan vi möjliggöra ett brett politiskt deltagande för minoritetsgrupper? Hur bör vi bemöta dem som kanske t.o.m. hotar de demokratiska grundvalarna? Frågor om identiteters skapande och beståndsdelar, om lagstiftning och konstitutionell praxis, frågor om sambandet mellan internationell utveckling och nationella diskussioner är områden där fredsinstitutet har lång erfarenhet, inte minst tack vare Ålandsexemplet som analysobjekt.

Forskningens resultat

Fredsinstitutet har sedan början främjat forskning om självstyrelsen på Åland, jämförande självstyrelsestudier, demilitarisering och neutralisering på Åland och i Europa samt om minoritetsskydd nationellt och internationellt. Fredsinstitutet har tidigt även lyft fram frågan om minoritetskvinnors ställning och rättigheter. Otaliga seminarier, konferenser, såväl nationella som internationella, och publikationer på svenska, engelska och finska har under åren varit resultatet av denna kunskapsfördjupning. Bland annat kan nämnas 1990-talets återkommande ”Minoritetsdagar” och medverkan vid flera seminarier kring Ålandsexemplet i samarbete med bl.a. Ålands lagting, Ålands landskapsregering och Finlands utrikesministerium.

Bland publikationerna kan särskilt nämnas böckerna: ”Den åländska hembygdsrätten” (2007, på engelska 2009); ”Fredens öar” (2006, finns även på finska och engelska); ”International Obligations and National Debates: Minorities around the Baltic Sea” (Sia Spiliopoulou Åkermark, red., 2006); ”Territoriella autonomier i världen” (Maria Ackrén, 2005); ”Demilitariserade och neutraliserade områden i Europa” (Christer Ahlström, 2004); ”Åland, Finland och europeisk säkerhet” (Teija Tiilikainen, 2002); ”Human Rights of Minority Women – A Manual of International Law” (Sia Spiliopoulou Åkermark, 2000).

Kontinuiteten på forskningssidan har garanterats genom återkommande teman i fredsinstitutets forskningsarbete och publikationer: Ålandsmodellens beståndsdelar och potential, demilitariseringen som rättslig regim och som förtroendeskapande åtgärd, det säkerhetspolitiska samarbetet i Europa, minoriteters rättigheter och deltagande och självstyrelse i komparativ

belysning. De senaste årens forskningsprogram speglar sin tid genom att betona vikten av alla dessa frågor i ett bredare resonemang om demokratiskt deltagande och demokratiska institutioner.

Sedan år 2007 publicerar Ålands fredsinstitut en rapportserie, som kommer ut med 3-4 rapporter varje år och finns att tillgå utan kostnad på Fredsinstitutets hemsida (<http://www.peace.ax/sv/publikationer/rapportserie>). Temat för rapporterna varierar inom ramen för fredsinstitutets tre breda sakområden (säkerhet, självstyrelse, minoriteter) och de skrivs av fredsinstitutets eller inbjudna forskare. Under perioden 2010-2014 kommer denna utgivning att fortgå, samtidigt som fredsinstitutets forskare kommer att publicera sina resultat även i internationella tidskrifter för att öka spridningen av forskningsresultaten och ytterligare höja fredsinstitutets ställning som en forskningsinstitution med hög kompetens.

Forskningsprogrammets inriktning de närmaste åren

Forskningen kommer under de närmaste åren att fokusera på följande tre inriktningar:

- Ålandsexemplet innehåll och relevans. Projektet analyserar Ålandsregimens dynamiska natur och utvecklingen av kontakter mellan Åland, Helsingfors och omvärlden för att fortsatt hantera de spänningar som oundvikligen kommer upp i en självstyrelse-regim med delade befogenhetsområden och under globaliseringsstrycket. Genom fallstudier följer projektet upp hur Ålandsexemplet har använts i internationell konflikthantering.
- Europeisk flerspråkighet (European Language Diversity for All, 2010-2013), som studerar förhållandena för mindre finno-ugriska språk i åtta länder i Europa. Forskningen genomförs i samarbete med sju universitet i Europa inom EU:s 7e ramprogram för forskning.
- Analys av attityder om jämställdhet, sexuellt våld och människohandel och effekten av den s.k. tjej- och killgruppsmetoden på dessa attityder. Forskningen bedrivs som en del i projektet "Challenging Gender Roles for Prevention of Trafficking" inom Central Baltic Interreg IVA-programmet och genomförs under 2010-2011 i samarbete med organisationen "Resurscenter för kvinnor, Marta" i Lettland.

Dessa huvudsakliga inriktningar kompletteras genom mera kortsiktiga eller begränsade projekt inom Fredsinstitutets sakområden, rapportserien, seminarieverksamheten och genom Fredsinstitutets mottagande av gästforskare med specialintressen. Synen på medling i nationella såsom internationella konfliktsituationer och enligt gällande lagstiftning i flera länder i Europa, lösning av konflikter i skolan inklusive genom skolmedling, Ålands deltagande och inflytande i EU, språkpolitiken i självstyrda regioner och förhållandet mellan minoritetsskydd och integration

av invandrare är andra områden där fredsinstitutet redan har kunskap som kan utvecklas och fördjupas.

Öppenhet för tvärvetenskapliga möten och arbeten är redan ett kännetecken för Fredsinstitutets arbete. Fredsinstitutet skall även i fortsättningen prioritera tvärvetenskapliga möten, arbeten och miljöer inom sina tre sakområden. Fredsinstitutet kommer att arbeta vidare med att knyta till sig såväl etablerade forskare som besöker Åland och deltar i specifika projekt och seminarier som yngre forskare som skall erbjudas möjlighet att tillbringa några veckor eller månader på Åland för att forska och skriva. Fredsinstitutet har flera etablerade kontakter med forskningsinstitutioner och andra organisationer i Norden och i övriga Europa. Dessa kontakter fördjupas och utvecklas under de närmaste åren, bl.a. genom olika typer av utbyten och gemensamma aktiviteter. Det kommande forskningsprojektet om flerspråkighet i Europa är ett exempel på en sådan fördjupning.